

พลังภาคีชุมชน ท้องถิ่น และหมอครอบครัว เพื่อสุขภาวะชุมชน

การสร้างสุขภาวะในชุมชน ต้องอาศัย
การมีส่วนร่วมจากภาคีทุกฝ่าย ต่อไปนี้
คือเรื่องราวรูปธรรมความสำเร็จใน
การขับเคลื่อนงานสุขภาวะจาก 4 พื้นที่
4 ภาค ที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน
ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนา
สุขภาวะในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

เทศบาลตำบลนาจารย์ ขับเคลื่อนและสานพลัง สร้าง “ศูนย์โฮมสุข” เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน

ตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

เทศบาลตำบลนาจารย์มียุทธศาสตร์สำคัญคือ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น” โดยวางตัวเป็นแกนนำหลักในการประสานงานทุกภาคส่วนเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้เป้าหมายให้ทุกคนในจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นคนดี สุขภาพดี รายได้ดี (3 ดี)

จุดเด่นของการสร้างสุขภาวะให้กับชุมชนของเทศบาลตำบลนาจารย์คือการจัดตั้ง “ศูนย์โฮมสุข” ซึ่งหมายถึง “การรวมตัวของความสุข” ศูนย์นี้บริการดูแลและฟื้นฟูคนพิการและผู้สูงอายุในชุมชนโดยภาคีเครือข่ายจากภาคส่วนต่างๆ เช่น นักกายภาพบำบัดและจิตแพทย์จากโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ รวมทั้งทีมอาสาสมัครศูนย์โฮมสุข ซึ่งเป็นชาวบ้านที่ผ่านการฝึกอบรมเรื่องการดูแลคนพิการและผู้สูงอายุจากโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ โดยศูนย์นี้ได้จัดตั้งขึ้นในปี 2557 จากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน เริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ภายในเครือข่าย การกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์เพื่อสร้างฐานรากการพัฒนาให้ชัดเจน จากนั้นจึงมีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง

ความแตกต่างของ “ศูนย์โฮมสุข” ตำบลนาจารย์คือ เป็นศูนย์นาร่องที่ดูแลโดยท้องถิ่น และมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ทำการเทศบาลตำบลนาจารย์ในขณะที่ศูนย์โฮมสุขอีกกว่า 40 แห่งในจังหวัดกาฬสินธุ์จะตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ทำการของ อสม.(ศสมช.) ที่ปัจจุบันเรียกว่า “สุขศาลา”

ในส่วนของงบประมาณการดำเนินงาน ศูนย์โฮมสุข ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ งบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (พมจ.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ และภาคเอกชนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของศูนย์โฮมสุข จะใช้ความมุ่งมั่นในการดูแลประชาชนเป็นตัวตั้ง โดยจะไม่ใช้งบประมาณเป็นตัวตั้ง เพราะมีแนวคิดที่ว่าหากใช้เงินเป็นตัวตั้ง ความยั่งยืนจะไม่เกิดขึ้น

การดำเนินงานในปี 2557 ถือว่าเป็นช่วงพัฒนาที่เรียกว่า “ตั้งฐาน” คือมีแนวร่วมให้การสนับสนุนและมีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน มีการดูแลกลุ่มเป้าหมายทุกวันพุธ ต่อมาในปี 2558 เป็นปีแห่งการ “ก้าวเดิน” คือเริ่มดำเนินการโดยให้ภาคีเครือข่ายต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมฟื้นฟู และพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น โดยบูรณาการงานและงบประมาณร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ส่วนในปี 2559ที่จะถึงนี้ ศูนย์โฮมสุขมีเป้าหมายที่จะใช้งบประมาณของกองทุนภายใต้ข้อ 7(3) ร่วมกับกองทุนอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการดูแล กลุ่มเป้าหมายทั้งผู้สูงอายุ ผู้พิการอย่างครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดีและได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

อบต. คอนทัญนาง พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยใช้ปัญหาของชุมชนเป็นฐาน

ตำบลคอนทัญนาง อำเภอกาฬ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- จัดทำโครงการ “อสม.พันธุ์ใหม่ หัวใจ ใจสู้” ในปี 2550 โดยคัดเลือก อสม.จิตอาสาเข้าร่วมฝึกอบรม Care Giver กับ รพ.กาฬี เพื่อทำงานเชิงรุกในการดูแลผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง โดยใช้งบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล มีการเชื่อมกับทีมหมอครอบครัวในโครงการการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน โดยทีมหมอครอบครัวจะเป็นผู้จัดทำข้อมูลแนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานแต่ละราย จากนั้นทีม Care Giver ก็จะทำหน้าที่เข้าไปดูแลผู้ป่วยแบบเชิงรุก วันเว้นวัน โดยมีผู้ป่วยเบาหวานเข้าร่วมโครงการ 17 คน ผลปรากฏว่าผู้ป่วย มีระดับน้ำตาลในเลือดที่ดีขึ้น ทำให้ได้บทเรียนว่า การปรับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน จำเป็นที่จะต้อง มีกัลยาณมิตรที่คอยกระตุ้นเตือนและสร้างกำลังใจให้กับผู้ป่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด
- เข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะ กับ สสส.สำนัก 3 ตั้งแต่ ปี 2555 จนกระทั่งได้ขึ้นเป็นแม่ข่ายตำบลสุขภาวะแห่งแรกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จุดเริ่มต้นการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตในตำบลคอนทัญนาง เกิดจากการที่ นายก อบต.คอนทัญนาง คุณสุรภกิจ สุวรรณเกษม ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในยุคสมัยต่างๆ เห็นปัญหาสุขภาพในชุมชน และเห็นข้อดีของการดูแลสุขภาพที่สำคัญคือมีโอกาสร่วมชมรมวิทยากรกระบวนการ เรื่องการจัดทำแผนชุมชนในตำบล ในปี 2543 ตั้งแต่สมัยที่เป็นสมาชิก อบต. ทำให้เห็นความสำคัญเรื่องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง จนกระทั่งปี 2548 ได้เข้ามาเป็น นายก อบต. จึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการพัฒนาตำบลมากขึ้น

ที่ผ่านมา ตำบลคอนทัญนางได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหลากหลายประเด็น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2548 โดยส่งแกนนำเกษตรกรไปเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ และส่งเสริมอย่างต่อเนื่องมาตลอด 10 ปี ทำให้เกษตรกรหันมาสนใจเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น
- อำนวยความสะดวกผู้ป่วยที่ยากจนในชุมชน โดยการพาผู้ป่วยที่ยากจนไปพบแพทย์ใน รพ.ที่กรุงเทพฯ ตามนัด
- เข้าร่วมโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา ตั้งแต่ปี 2546 และขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยความสำเร็จเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างสุขภาวะชุมชน ในช่วงที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1 ความมุ่งมั่นของผู้บริหารในการขับเคลื่อนงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

2 ท้องถิ่นเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน มีการประชุมเพื่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง โดยเอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง

3 มีการสื่อสารเรื่องสุขภาพในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4 คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน

รพ.สต.สีแยกสวนป่า “สร้างคนคุณภาพ” ดูแลสุขภาพะชุมชนของตนเอง

ตำบลวังหิน อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

เพราะความมุ่งมั่นของ คุณธีระวัฒน์ แดงกะเปา ผู้อำนวยการ รพ.สต.สีแยกสวนป่า ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไปพร้อมๆ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ประชาชนในตำบลวังหินมีสุขภาพที่ดี คุณธีระวัฒน์จึงได้มีแผนที่จะ “สร้างคน” ตั้งแต่เข้ามาทำงานใน รพ.สต.แห่งนี้ ในปี 2546 โดยมีความคิดว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ไม่สามารถสร้างได้ภายใน 1 วัน 1 เดือน หรือ 1 ปี หากแต่ต้องสร้างคน สร้างเครือข่าย และสะสมบ่มเพาะความเข้มแข็งของชุมชนนานนับ 10 ปี จึงจะเห็นผล

การสร้างชุมชนเข้มแข็ง – ชุมชนสุขภาพะในตำบลวังหิน มียุทธศาสตร์สำคัญ 5 ข้อ คือ

<p>1</p> <p>สร้างคน ด้วยการกระตุ้น อสม.ให้ทำกิจกรรมต่างๆ จากนั้นต่อยอดไปสู่การจัดทำโรงเรียน อสม. เพื่อบ่มเพาะวิถีคิดในการจัดการแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชนด้วยตนเอง</p>	<p>2</p> <p>จัดการข้อมูลของชุมชน อสม.จะต้องจัดการข้อมูลชุมชนของตนเองทุกเรื่อง และต้องอัปเดตข้อมูลตลอดเวลา</p>	<p>3</p> <p>จัดหาเครื่องมือที่เหมาะสมให้กับชุมชน เครื่องมือในที่นี้ ได้แก่ แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ Strategic Route Map (SRM) และแผนที่ผลลัพธ์ Outcome Mapping (OM)</p>	<p>4</p> <p>สร้างสัมพันธ์การทำงานด้วยการกระตุ้นให้ชาวบ้านคิดค้นนวัตกรรมใหม่ เพื่อสุขภาพให้กับชุมชนด้วยตนเอง</p>	<p>5</p> <p>จัดการความรู้ โดยการให้ชุมชนเก็บเกี่ยวเรื่องราวการทำงานของตนเอง ในรูปแบบเอกสาร เพื่อให้มีหลักฐานข้อมูลสำหรับเรียนรู้และต่อยอดการทำงานในอนาคต</p>
--	--	---	--	---

เทคนิคสำคัญที่ทำให้การสร้างคนสัมฤทธิ์ผลคือ การพัฒนาคนแบบตัวต่อตัว และการทำให้เขามีความรู้สึกว่าสิ่งที่เขาทำ เป็นการทำเพื่อตนเอง เพื่อคนที่เขารัก และเพื่อชุมชน ไม่ใช่ทำเพื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อเขารู้สึกได้ดังนี้ เขาจะมีพลังในการทำสิ่งดีๆ และนี่ก็เป็นเหตุผลที่ทำให้ตำบลวังหินมี อสม.ที่มีศักยภาพ และมีจิตอาสา ชุมชนที่พร้อมจะร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอยู่เสมอ โดยในปัจจุบันตำบลวังหิน มี “ศูนย์สร้างสุข” ซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายจิตอาสาในชุมชนที่เชื่อมโยงเครือข่ายอาสาสมัครจิตอาสาทั้งจากภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชนทั้ง 18 องค์กรเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางท้องถิ่น และกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล

CUP เชียงม่วน “ชวนภาคี” ขับเคลื่อน

“วาระคนเชียงม่วนชวนกันลด ละ เลิกสุรา”

อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจของ สสส.พบว่า ปี 2554 จังหวัดพะเยา มีสถิติการดื่มสุรา ติด 1 ใน 10 อันดับของประเทศ และ อำเภอเชียงม่วนเป็นอำเภอที่มีความชุกของการดื่มสุราในกลุ่มวัยรุ่น และวัยแรงงาน มากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของจังหวัดพะเยา อีกทั้งยังพบว่าในปี 2547-2555 มีผู้เจ็บจากการประสบอุบัติเหตุทั้งจากจากรถ การพลัดตกหกล้ม ตกจากที่สูง และการจมน้ำจากการเมาสุรา จนทำให้เสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีปัญหาสุขภาพเรื่อง โรคเบาหวาน-ความดัน และโรคหลอดเลือดสมองในพื้นที่จำนวนมาก จากเหตุผลดังกล่าวได้ทำให้ CUP เชียงม่วน มีการคิดวิเคราะห์ร่วมกันว่าจะทำอะไรให้ชาวบ้านที่ดื่มสุรากันเป็นวิถีปกติ เกิดความตระหนักว่าการดื่มสุรา เป็นเรื่องที่ผิดปกติ สมควรที่จะลด ละ เลิก จนกระทั่งมีความคิดว่าเรื่องนี้ ควรจะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นอำเภอ ท้องถิ่น และ ชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การขับเคลื่อน “วาระ คนเชียงม่วนชวนกันลด ละ เลิก สุรา” ในปี 2556

การดำเนินการที่สำคัญของวาระนี้ประกอบด้วย การจัดเวทีคืน ข้อมูลสถานการณ์และผลกระทบจากการดื่มสุราให้ชาวบ้านได้รับรู้ จากนั้นจึงมีการทำประชาคมแต่ละหมู่บ้านเพื่อหาประชาคมดี เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนวาระฯ โดยเริ่มต้นที่ตำบลบ้านม่วง ต่อมา ได้มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับมติต่างๆ ของชุมชน เช่นงานกีฬา ปลอดภัย งานแต่งปลอดภัย งานขึ้นบ้านใหม่ปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี และสร้างกระแสด้วย สื่อประชาสัมพันธ์ และสิ่งที่สำคัญคือมีการให้รางวัลกับคนต้นแบบที่สามารถเลิกเหล้าได้ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน

ปี 2557 ได้มีการขับเคลื่อนวาระฯ ในอีก 2 ตำบลที่เหลือ คือตำบลเชียงม่วน และตำบลสระ โดยได้มีการทำ MOU กับภาคีเครือข่ายหลากหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในระดับอำเภอ ระดับตำบล (ท้องถิ่น/ท้องที่) รวมไปถึง หน่วยงานสาธารณสุข ทำให้เกิดข้อตกลงในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งอาสาสมัครจิตอาสา “สารวัตรสุรา” เพื่อสอดส่องดูแลผู้ที่ดื่มสุราในงานรื่นเริงต่างๆ ให้สามารถกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย ในส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชน ได้มีการให้ความรู้เรื่องพิษภัยจากการดื่มสุรา เพื่อให้เด็กเป็นตัวกระตุ้นให้พ่อแม่เลิกดื่มสุรา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรม ให้กำลังใจกลุ่มคนที่สามารถเลิกเหล้าได้ และมีการเขียนโครงการเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ทำให้ที่ตำบลสระ มีกิจกรรมกระตุ้นการแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามวาระฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เกิดคนต้นแบบของชุมชน ที่สามารถเลิกสุราได้ ซึ่งมีทั้ง ผู้นำในระดับต่างๆ ไปจนถึงผู้ป่วยจิตเวชและผู้ป่วยเรื้อรัง มีการมอบรางวัลเพื่อเชิดชูและชื่นชมคนต้นแบบ
2. เกิดมติของชุมชนเรื่องการงดเหล้าในงานหรือวันสำคัญ ต่างๆ และมีการจัดงานรณรงค์งดเหล้าในวันสำคัญ
3. ปัญหาเรื่องอุบัติเหตุและการทะเลาะวิวาทเพราะ เมาสุราลดลง
4. เกิดการแต่งตั้ง สารวัตรสุรา
5. มีการส่งตัวผู้ติดสุราเข้าไปบำบัดใน รพ.

ที่สำคัญคือ ชาวบ้านมีความพึงพอใจใน กระบวนการขับเคลื่อนวาระฯ ซึ่งความสำเร็จ ทั้งหมดนี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดการสนับสนุน จากผู้นำทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอ นายก อบต. นายกเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน และ หน่วยงานราชการต่างๆ รวมไปถึงการทำแนวทาง ร่วมกันที่ดี การมีสิ่งจูงใจที่ช่วยให้เกิดการลด ละเลิก สุรา และการขยายผลเมื่อการขับเคลื่อน มีความสำเร็จ

ขอบคุณผู้แทนพื้นที่

- คุณสุรทิว สุวรรณงาม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคอนหลุงบ้านาง อ.ภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา
- คุณเจนศักดิ์ อาญารัตน์ ปลัดเทศบาลตำบลนาจารย์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
- คุณธีรวัฒน์ แดงกะเปา ผู้อำนวยการ รพ.สต.สี่แยกสวนป่า ต.สวนป่า อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช
- คุณสุจิรัชยา ทองทา พยาบาลวิชาชีพกลุ่มงานผู้ป่วยนอก รพ.เชียงใหม่ อ.เชียงใหม่ จ.พะเยา

อำนวยการผลิตโดย

สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.)

อาคาร 7 ชั้น 6 สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
ตำบลลาดขัวญ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2591-8567 โทรสาร 0-2591-8567

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (มสพช.)

เลขที่ 126/749 หมู่บ้านการเคหะนนทบุรี หมู่ 5
ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทรศัพท์ 0-2583-0719 โทรสาร 0-2964-1836
เว็บไซต์ : <http://www.thaiichr.org/>

สนับสนุนโดย

